

dının da zimmî olacağı bu fetvalarda belirtilmiştir. Öte yandan başlangıçtan beri devlet kendi tebaası olan zimmîyi harbiden hukukun üstün görmüştür. Ebû-suûd Efendi'nin, emanla gelen harbîlerin zimmî lehine şehâdet edemeyeceğini, bu konuda ahidnâmelerde yer alan hükmün cahil kâtipler tarafından yazıldığını belirten, "Nâ-meşrû olan nesneye emr-i sultânî olmaz" şeklindeki sert fetvası buna bir örnektir (*Fetâvâ-yı Ebû-suûd Efendi*, vr. 191^a).

Diğer bir husus da emanlı tüccarın kendi elçi veya konsolosları vasıtasıyla iş yapması gerekirken muhtelif sebeplerle doğrudan Osmanlı makamları ile muhatap olmasıydı. Buna engel olmak için çeşitli hükümler çıkarılmıştır. İstanbul kaymakamına, İstanbul ve Galata kadılarına hitaben çıkarılan 1699 tarihli bir fermanda müste'men tüccarın elçileri marifeti ve arzlarıyla müracaat etmeyip kendi arzuları ile iş görmesine engel olunması ve bu nevi arzuhallerin reddedilmesi emredilmektedir (Ahmed Refik, s. 27, hk. 37).

XIX. yüzyılda Doğu'yu gezmek, Kudüs'e kutsal ziyarette bulunmak isteyen Avrupalı ve Amerikalı seyyahların, macera meraklısı zenginlerin kendi elçilikleri vasıtasıyla Osmanlı Devleti'nden aldıkları pasaport ve mürur tezkireleri de emanın bir türünü teşkil etmektedir. Ancak bunların kutsal yerleri ziyaret etmeye yönelik gibi görünen isteklerinin arkasında asıl amaçlarının Avrupa'da kurulmaya başlanan müzeler için antika eşya ve yazma eser toplamak ve bunun da ötesinde Osmanlı şehir ve kasabalarında misyonerlik faaliyetlerinde bulunmak olduğu Osmanlı makamlarınca anlaşılmış, bu sebeple faaliyetlerinin devamlı takip edilmesi mahallî idarecilerden istenmiştir.

Emannâme, eman fermanı tabirleri kaynaklarda sıkça geçmekteyse de bunların çoğunlukla savaş sonunda gayri müslimlere verilen zaimet taahhüdü, ahidnâme, hatta bazan menşur veya berat mahiyetinde olduğu görülmektedir. Nitekim Fâtih Sultan Mehmed'in Galata halkına verdiği emannâme ahidnâme adıyla da anıldığı gibi Yavuz Sultan Selim'in, Kudüs'ün fethi üzerine Rum ve Ermeniler'e verdiği çeşitli imtiyaz ve muafiyetleri içine alan bir emannâme vermiş olması da (T SMA, nr. E 4312, 5585; Uzunçarşılı v.dğr., I. fas., s. 7, nr. 66, 67) bu şekilde değerlendirilebilir (ayrıca bk. AHİDNÂME).

Emannâmeler diğer padişah belgeleri gibi üstünde tuğra taşımakta, unvan kısmında ise yemin cümleleri yer almakta-

dır. Fâtih'in emannâmesi, "Ben ulu padişah" şeklindeki unvandan sonra Allah'a, resulüne, ilâhî kitaplara, 124.000 peygambere, dedesinin, babasının, kendisinin ve oğlunun başlarına, kuşandığı kılıca yemin ederek başlamakta, daha sonra bahsedilen haklar sayılmakta ve tarihle bitmektedir. Eğri Kalesi'ni emanla teslim alan III. Mehmed'in kale halkına verdiği emannâme ise yeminden sonra, "Bindiğim at, kuşandığım kılıç hakkı için" ibaresiyle başlamaktadır (Peçuyul İbrâhim, I, 194).

BİBLİYOGRAFYA :

T SMA, nr. E 4312, 5585; BA, Cevdet-Hariciye, nr. 385, 1182, 2245; 3 Numaralı Mühimme Defteri, Ankara 1993, hk. 341, 344; Neşrî, *Cihan-nümâ* (Unat), II, 765, 767; Celalzâde, *Tabakâtü'l-memâlik*, vr. 391 b-392^a; Peçuyul İbrâhim, *Tarih*, II, 194; Kâtib Çelebi, *Tuhfetü'l-kibâr* (haz. Orhan Şaik Gökyay), Ankara 1973, s. 20, 25, 32, 45, 76, 114, 143, 174, 203; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekâyî'ât* (haz. Abdülkadir Özcan), İstanbul 1977-79, s. 39, 50, 52-54, 122, 371; *Fetâvâ-yı Ebû-suûd Efendi*, Beyazıt Devlet Ktp., nr. 2757, vr. 191^a; Abdürrahim Efendi, *Fetâvâ*, İstanbul 1243, s. 60-69; Abdullâh Efendi, *Behcetü'l-fetâvâ*, İstanbul 1266, s. 156 vd., 163; Mustafa Nûri Paşa, *Netâicü'l-vukûât*, İstanbul 1294, I, 80-81, 241, 245; Ahmed Refik [Altınay], *Onikinci Asr-ı Hicrî'de İstanbul Hayatı (1689-1785)*, İstanbul 1930 — İstanbul 1988, s. 27, 74; Uzunçarşılı, *Saray Teşkilâtı*, s. 62; a.mlf. v.dğr., *Topkapı Sarayı Müzesi Osmanlı Saray Arşivi Kataloğu: Fermanlar*, Ankara 1985, I. fas., s. 7, nr. 66, 67; Ahmet Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, Ankara 1963, s. 66, 76-77; Ertuğrul Düzdağ, *Şeyhülislam Ebussuud Efendi Fetvaları*, İstanbul 1972, s. 98; Aydın Tanerî, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Hükûmdarlık Kurumunun Gelişmesi ve Saray Hayatı Teşkilâtı*, Ankara 1978, s. 89, 207, 256; H. Krüger, *Fetwa und Siyar*, Wiesbaden 1978, s. 64, 90, 110, 121, 133, 136-139, 155; Ali İhsan Bağış, *Osmanlı Ticaretinde Gayr-i Müslimler*, Ankara 1983, tür.yer.; Halil İnalık, "İmtiyâzât", *EJ*² (İng.), III, 1179-1189; Mübahat S. Kütükoğlu, "Ahidnâme", *DİA*, I, 539-540.

MEHMET İPŞİRLİ

İslâm Hukuku. Gerek Hz. Peygamber ve Hulefâ-yi Râsîdîn dönemindeki eman uygulamaları, gerekse ileriki dönemlerde devletler arası ilişkilerin aldığı yeni şekillere bağlı olarak emanın kapsam ve amacındaki kısmî değişimler, İslâm hukuk doktrinindeki eman kavram ve te-lakkisinin aslî kaynaklarını teşkil eder. İslâm hukuk literatürünün devletler arası hukuka ilişkin bölümlerinde emanın şekli, meydana gelişi, sonuçları, eman verme yetkisi gibi konularda ayrıntılı bir hukuk doktrini gelişmiş, hukuk ekolleri köklü bir geçmiş ve yaygın bir uygulaması olan

bu kurumu hukukî bir anlatım ve açıklamaya kavuşturmak için çalışmışlardır.

İslâm hukukçuları emanın kuruluş ve geçerliliğiyle ilgili olarak bazı unsur ve şartların mevcudiyetini gerekli görmüşlerdir.

1. Taraflar. Eman akdinin tarafları eman veren ile eman isteyendir. Eman verecek kimse mükellef herhangi bir müslüman, devlet başkanı veya temsilcisi olabilir. Aralarında İmâmiyye, Zeydiyye ve İbâziyye'nin de bulunduğu birçok mezhep imamı, "Müslümanlar kendileri dışındakilere karşı tek bir el gibidir. -Kendi aralarında ise- kanları ve malları eşittir. En düşük seviyede olanları dahi onlar adına eman verebilir" (İbn Mâce, "Diyât", 31; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 147) meâlindeki hadise dayanarak kadın-erkek, hür-köle mükellef bulunan her müslümanın verdiği emanın geçerli olduğunu kabul ederken Mâlikî mezhebinden İbnü'l-Mâcîşûn ve İbn Habîb es-Sülemî devlet başkanının onayı şartını getirmektedirler. Şâfiî, Ahmed b. Hanbel, Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî ve bir rivayete göre Ebû Yûsuf ile İmam Mâlik kölenin emanını geçerli sayarken Ebû Hanîfe ve Sahnûn, bir başka rivayete göre de Ebû Yûsuf ve Mâlik bunun için efendisinden cihada çıkma izni almış bulunmasını şart koşmuşlardır. Ebû Hanîfe'nin daha sonra bu görüşünden döndüğü de rivayet edilir. Âlimlerin çoğunluğu mümeyyiz olmayan çocuk ve akıl hastasının emanını geçersiz sayarken mümeyyiz çocuğun emanı konusunda farklı görüşler belirtmişlerdir. Mâlik b. Enes, Ahmed b. Hanbel ve Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî mümeyyiz çocuğun emanını câiz görmekte, Ebû Hanîfe, Ebû Yûsuf, Şâfiî, bir rivayete göre Ahmed b. Hanbel ile Zeydiyye, İmâmiyye ve İbâziyye mezhepleri aksini savunmakta, Sahnûn ise devlet başkanının onayı şartını koymaktadır. Zimmînin verdiği emanın câiz olmadığı hususunda ise bütün âlimler görüş birliği içindedir.

Eman isteyen taraf kadın veya erkek, herhangi bir dine mensup veya dinsiz, tek bir kişi ya da bir topluluk olabilir. Bir erkeğe verilen eman hem kendisinin hem de yanında bulunan aile fertlerinin can ve mallarını hukukî güvence altına alır. Eman isteyen kişide casusluk, sabotaj, kıskırtıcılık gibi zarar vermeye yönelik bir kastın olmaması şartı aranmaktadır.

2. İrade Beyanı. Emanda aslanan, eman verecek kimsenin iradesini cebir ve hile

gibi ayıplardan uzak bir şekilde beyan etmesidir. Bazı âlimler, emanın çift taraflı irade beyanı olan icap ve kabul ile gerçekleşebileceğini ileri sürerken çoğunluk sadece eman verenin tek taraflı irade beyanını yeterli görmüştür. Ancak Mâlikî ve Hanbelîler müste'menin kendisine eman verildiğini bilmesi ve bunu reddetmemesi şartını getirirken Hanefîler eman verildiğine dair sözlü ifadeyi açıkça duyması kaydını koymaktadırlar. Şâfiîler de akdin sıhhati için, yabancının kendisine eman verildiğini bilmesi ve davranışlarıyla da olsa kabul ettiğini belirtmesi şartını ileri sürmektedirler.

Her müslüman, kendisinden eman talep eden yabancıya olumlu veya olumsuz cevap verme hürriyetine sahiptir. Ancak hiçbir kötü niyeti olmaksızın sadece Allah kelâmını dinlemek veya İslâm dinini öğrenmek isteyen bir yabancıya eman verilmesi Tevbe süresinin 6. âyetine dayanılarak vâcip sayılmıştır. Eman vermek için yabancının talepte bulunması da şart değildir. Bunun bir örneği, Hz. Peygamber'in Mekke'nin fetih esnasında birkaç kişi hariç bütün şehir halkına verdiği emandır.

İrade beyanı sözlü, yazılı ve zımnî olmak üzere çeşitli şekillerde yapılabilir. Sözlü beyan, "Sana eman verdim"; "Emanım altındasın" gibi açık ifadelerle (el-emânü's-sarih) olabileceği gibi, "Gel"; "Hoş geldin"; "Başımızın üstünde yerin var" türünden kapalı lafızlarla da (el-emân bi'l-kinâye) olabilir. Yazılı eman (el-emân bi'l-kitâbe) elden verilen ya da posta yoluyla gönderilen bir belge olabilir. Zımnî eman ise (el-emân bi'l-işâre) karşı tarafın anlayabileceği birtakım işaret veya âlâmetlerle gerçekleşebilir. Meselâ Hz. Peygamber'in bir defasında eman verdiğinin bir delili olarak Safvân b. Ümeyye'ye sarığını gönderdiği bilinmektedir (Taberî, III, 63). Eman bizzat verilebileceği gibi asıl adına vekil, bir topluluk adına mümessil tarafından da verilebilir. Ayrıca bizzat istenebileceği gibi vekil veya mümessil aracılığı ile de istenebilir. Esas itibarıyla şekil şartlarını belirleyen örf ve ihtiyaçlardır. Farklı yer ve zamanlarda farklı uygulamalar söz konusu olabilir.

3. Konusu. Emanın konusu eman verilen kimsenin güvenliğinin sağlanmasıdır. Bunun, müste'menin kendi can güvenliğine ek olarak yanındaki malların, eşinin ve velâyeti altındaki diğer aile fertlerinin emniyetini de içerip içermediği tartışma konusudur. Hanbelîler ve Zeydîler müste'menin canı, malı ve kü-

çük çocuklarının emanın kapsamına dahil olduğunu söylerken Şâfiîler bunu emanın devlet başkanı tarafından verilmesi şartına bağlamaktadırlar. Mâverdi'ye göre herhangi bir kayıtlı sınırlandırılmamış mutlak eman müste'menin can, mal ve aile fertlerinin emniyetini kapsamına alır. Mâlikîler'e göre de bu konuda hüküm koşulan şarta göredir. Hanefîler çerçeveyi daha geniş tutarak küçük çocuklar, eşler, bekâr kızlar, kız kardeşler, halalar, teyzelerle anne ve büyükanneyi aile fertleri arasında saymışlardır. Aile fertleri kavramının kapsamı üzerinde ihtilâf eden âlimler, müste'menin kendi ülkesindeki malları ve ailesinin eman kapsamına girmedeği hususunda ittifak halindedirler.

Akdin konusu müste'menin güvenliğinin temini olduğuna göre emanın, eman veren kimsenin mensup olduğu İslâm ülkesinde veya sınırdaki tampon bölgede verilmiş olması gerekir. Hukukçuların çoğunluğuna göre düşman ülkesinde (dârülharp) esir, tâcir, gezginci vb. sıfatlarla bulunan bir müslümanın verdiği eman geçerli değildir. Ancak Hanbelîler ve bir rivayete göre de Şâfiî yalnız ikrah altında verilen emanın geçersiz olduğunu söylemişlerdir.

İslâm hukuk literatüründe, belli bir şahsa veya sınırlı sayıdaki yabancıya verilen özel emandan (emân-ı hâs) ayrı olarak bir şehir, kale, bölge veya ülke halkı gibi geniş topluluklara tanınan genel emandan da (emân-ı âm) bahsedilir. Filî savaş esnasında düşmana verilen mal ve can güvencesi anlamındaki askerî emanın yanı sıra, normal zamanlarda İslâm ülkesinde çeşitli amaçlarla bulunmak isteyen yabancıya verilen sivil emandan da söz edilebilir. Bu eman türleri arasında prosedür, yetki ve hüküm itibarıyla bazı farklılıklar bulunması da tabiidir. Fakihlerin çoğu, genel eman yetkisinin bütün müslümanları yakından ilgilendirmesi ve ateşkes ilânı anlamı taşıması sebebiyle sadece devlet başkanı veya temsilcisine ait olduğu görüşünü benimserken Hanefîler de dahil diğer bir grup, yukarıdaki hadisin genel bir anlam taşıdığından hareketle ehliyet sahibi müslüman fertlerin de böyle bir yetkisinin bulunduğu görüşündedir. Dinî literatürde, özellikle ilk dönemlerde müslüman fertlere de eman verme yetkisinin tanındığı yönünde bazı uygulama örnekleri kaydedilmekle birlikte devletin örgütlenmesini ve gelişimini tamamlamasıyla birlikte bu yetkinin ordu kumanda-

nı, bölge valisi gibi üst düzey kamu yöneticileri, hatta sadece devlet başkanı tarafından kullanılması yönünde bir uygulama ve temayülün hâkim olduğu görülür. Daha sonraki dönemlerde kaleme alınan eserlerde fertlerin eman verme yetkisinden söz edilmesi ve bu yöndeki kanaatin devam ettirilmesi, Hz. Peygamber devrindeki özel eman uygulamalarının ölçü alınmasından kaynaklanır. Ancak Resûl-i Ekrem, Mekke şehir devletinde sadece seçkin bir sınıfa ait olan eman verme yetkisini, İslâm toplumunda eşit üyelik hakları bulunan müslüman fertlere ayrı ayrı tanıyıp bu konuda sınıfa dayalı bir ayırım yapmamış, böylece müslümanlara bir ümmetin üyesi olma şuur ve sorumluluğunu kazandırmak istemiştir. Bu sebeple Hz. Peygamber ve ilk dört halife dönemindeki münferit uygulamalar, Arap toplumunda öteden beri mevcut olan özel ve dar anlamdaki eman verme geleneğinden fazla bağımsız olmayıp bu durum emanın İslâm devletinin kurumlaşmasına paralel olarak idarî, siyasî, sivil ve askerî alanda resmî bir prosedüre bağlanmasına engel teşkil etmez.

Eman akdinin bağlayıcı (lâzım) olup olmadığı hususu İslâm hukukçuları arasında tartışma konusudur. Hanefîler'e göre eman akdi bir maslahat gözetilerek verildiğinden bağlayıcı değildir. Eğer devlet başkanı emanın kaldırılmasında daha büyük bir maslahat görüyorsa müste'meni güvenlik içinde bulunacağı yere ulaştırmak kaydıyla akdi bozar. Eman da müslümanların zarar görmemesi şartını gözetken Mâlikî, Şâfiî, Hanbelî, İmâmî ve Zeydî hukukçuları, "Size karşı dürüst davrandıkları sürece siz de onlara dürüst davranın" (et-Tevbe 9/7) ve, "Eğer bir topluluğun anlaşmaya hıyanet etmesinden korkarsan sen de aynı şekilde anlaşmayı bozduğunu kendilerine bildir" (el-Enfâl 8/58) meâlindeki âyetlere dayanarak emanın bağlayıcı bir akid olduğunu ve müste'men müslümanlara zarar verici faaliyetlere girmedikçe bozulamayacağını savunmaktadırlar. Zira eman akdi hem müslümanlar hem de müste'menler için çeşitli hukukî sonuçlar doğurmaktadır. Müslümanlar müste'menin can ve mal güvenliğini garanti ederken müste'men de zarar verici faaliyetlerde bulunmamayı ve müslüman toplumunda kamu düzenini ihlâl etmeyi taahhüt etmektedir. Her şeye rağmen bütün hukukçular müste'menin dediği zaman eman akdini bozabileceği-

ni kabul etmişlerdir. Hukukçular, genel bir emanın müslümanlar tarafından bozulması halinde bu haber karşı tarafa tebliğ edilmeden ve düşman ülkesinin tamamında duyulacak kadar bir süre geçmeden savaş açılmasını câiz görmüşlerdir. Karşı tarafça bozulması halinde ise bu hususların gözetilmesi söz konusu değildir.

Özellikli bakımından zaman ve mekânla sınırlanabilir bir akid olan eman, İslâm ülkesinde gayri müslimlerin girmeleri yasaklanan bölgelere giriş izni sağlamaz. Bu bölgelerin tayini konusunda âlimler arasında görüş ayrılığı vardır. Gayri müslimlerin Harem bölgesine girmelerine izin verilmeyeceği görüşünde olan Şâfiîler ile Hanbelîler, müslümanların maslahatı gereği ya da devlet başkanının izni halinde Hicaz'da üç günlük geçici ikametlerine imkân tanımışlardır. Mâlikîler, gayri müslimlerin Hicaz ve Arap yarımadasında yerleşmelerini câiz görmemekle birlikte eman verilmesi halinde Mescid-i Harâm dışındaki Harem bölgesine üç günlük veya ihtiyaca göre daha fazla bir süre için girebilecekleri görüşündedirler. Ebû Hanîfe'ye göre ise Mescid-i Harâm da dahil olmak üzere Harem bölgesine girip misafirlik müddeti kadar (üç gün üç gece) kalmaları, Hicaz'da ise ikamet etmeleri câizdir.

Öte yandan eman akdi, müste'menin kendisine eman verildiğini öğrenmesinden ya da kabulünden sonra başlar ve hukukçuların çoğunluğuna göre kendi yurduna dönmesi halinde son bulur. Hanbelîler bunu geri gelmek üzere çıkma kaydına bağlamakta ve bir ihtiyaç için gidip gelmenin emanı sona erdirmeyeceği görüşünü savunmaktadırlar. Ancak verilen eman, müste'men kendi vatanına dönsün dönmesin belli bir sürenin bitiminde sona erer. Bu süre akid esnasında belirtilmişse muvakkat eman, belirtilmemişse mutlak eman söz konusudur. Mutlak veya muvakkat olsun emanın süresinin tayini hususu ihtilâfıdır. Şâfiîler'in bir görüşüne göre dört ay, diğer bir görüşüne göre ise en fazla bir yıldır. Eğer akid esnasında belirlenmemişse süre dört ay olarak kabul edilir. Ancak diplomat ya da elçiler için bu süre söz konusu görevlerinin sona ermesine kadardır. Müslümanların zaaf içinde olmaları halinde süre devlet başkanı tarafından on yıla kadar uzatılabilir. Mâlikîler de zaman sınırı belirlenmeyen ya da dört ayın altında tutulan emanın âzami süresinin dört ay olduğu, ancak belli bir maksada yönelik olarak verilen ema-

nın -şartları çiğnenmediği takdirde- o maksadın yerine gelmesiyle sona ereceği görüşündedirler. Hanefî, Zeydiyye ve İmâmîyye mezheplerine göre emanın süresi bir yılı aşamaz. Aksi takdirde devlet başkanı müste'mene ya ülkeyi terkmesini veya cizye ödemesini emreder. Hanbelîler, emanın mutlak olarak veya cizye söz konusu edilmeksizin uzun kısa herhangi bir süre için verilebileceğini savunmaktadırlar. Fahreddin er-Râzî ise zaman sınırının tamamen örf ile belirleneceği görüşünü ileri sürer. Şâfiîler ve Hanefîler, sürenin bitiminden sonra müste'menin kendi vatanına dönmesi şartıyla maslahat gereği emanın tekrar yenilenebileceği fikrini benimsemişlerdir (ayrıca bk. MÜSTE'MEN).

Diplomat, elçi ve tâcirilere İslâm ülkesine girişte öteden beri bazı kolaylıklar gösterilmiş, diplomat ve elçilerin görevli olduklarını gösterir herhangi bir belge, tâcirlerin ise satmak için getirdikleri mallar eman altına alınmaları için yerli kabul edilmiştir.

Günümüz toplumlarında milletlerarası örf ve âdetlerin değişmesi sebebiyle eman ve emannâmelerin yerini tamamen devlet kontrolünde olan pasaport, vize, ikamet izni gibi uygulamalar almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Menâkıbü'l-enşâr", 45; İbn Mâce, "Diyât", 31; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 147; Ebû Yûsuf, *el-Harâc*, s. 203-205; Şâfiî, *el-Üm*, IV, 196-197; Sahnûn, *el-Müdevvene*, III, 41-42; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 63; Mâverîdî, *el-Ahkâmü's-sultânîyye*, s. 64; Bâcî, *el-Muntekâ*, Kahire 1332, III, 172-174; Şîrâzî, *el-Muhezzeb*, II, 258-260, 264-265; Serahsî, *el-Mebstû*, X, 65-72; a.mlf., *Şerhu's-Siyerü'l-kebîr* (nşr. Selâhaddin el-Müneccid), Kahire 1971-72, I, 252-370; Kâsânî, *Bedâ'î*, VII, 106-107; İbn Kudâme, *el-Muğnî* (Herrâs), VIII, 396-403; Karâfî, *el-Furûk*, Kahire 1347 — Beyrut, ts. (Âlemü'l-Kütüb), III, 23-24; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ* (Şemseddin), XIII, 321-351; Bezzâzî, *el-Fetâvâ*, VI, 308-309; Ahmed b. Yahyâ Mehdi-Lidinillâh, *el-Bahrü'z-zehhâr*, San'a 1409/1988, V, 451-455; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, V, 462-468; Süyûtî, *el-Eşbâh ve'n-nezâ'ir* (nşr. M. el-Mu'tasım-Billâh), Beyrut 1407/1987, s. 192; Şîrbînî, *Muğnî'l-muhtâc*, IV, 236-239; Buhûtî, *Keşşâfü'l-kunâ*, III, 104-111; *el-Fetâvâ'l-Hindiy-ye*, II, 198-204; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr* (Kahire), IV, 166-169; Abdülkerîm Zeydân, *Ahkâmü'z-zimmiyyîn ve'l-müste'menîn*, Beyrut 1402/1982, s. 46-56; Zühaylî, *el-Fikhu'l-İslâmî*, VI, 429-437; a.mlf., *Âşârü'l-harb fi'l-fikhi'l-İslâmî*, Dimaşk 1403/1983, s. 220-318; Muhammed Hamîdullah, *el-Veşâ'iku's-siyâsiyye*, Beyrut 1405/1985, s. 117-118, 260-261, 280, 282 (vesika nr. 31, 147b, 175, 179); John Brough, "The Safe-Conduct in Muslim Chancery Practice", *BSOAS*, XXXIV (1971), s. 20-35; J. Schacht, "Amân", *IEJ* (İng.), I, 429-430.

VEHBE EZ-ZÜHAYLÎ

EMÂNÂT-ı MUKADDESE

(bk. MUKADDES EMANETLER).

EMANET

(المانة)

Peygamberlerin sıfatlarından biri olan ve güvenilir kimseler olduklarını ifade eden terim (bk. PEYGAMBER).

EMANET

(المانة)

Arapça'da "güvenmek, korku ve endişeden emin olmak" mânasındaki *emn* masdarından gelen *emânet* kelimesi hıyânetin karşıt anlamı olarak isim şeklinde kullanıldığı gibi "güvenilir olmak" anlamında masdar şeklinde de kullanılır. Ayrıca "güvenilen bir kimseye koruması için geçici olarak tevdi edilen şey" mânasına da gelmekte olup kelimenin bu son kullanılışı daha yaygındır (bk. Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "emn" md.; Lisânü'l-^{Arab}, "emn" md.). Kur'an-ı Kerîm'de emanet kelimesi iki âyette tekil, dört âyette çoğul şekliyle geçmekte, aynı kökten gelen değişik fiil ve isim kalıpları da Kur'an'da yer almaktadır (bk. M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "emn" md.). Bu kullanım şekilleri hadislerde de görülür (bk. Wensinck, *el-Mu'cem*, "emn" md.).

Gerek sözlüklerde, gerekse emanet kelimesinin geçtiği âyetlerin yorumu münasebetiyle tefsirlerde bu kavramın terim anlamı konusunda değişik görüşlere yer verilmiştir. Buna göre Bakara süresinde (2/283) geçen, "Kendisine emanet bırakılmış olan kimse nezdindeki emaneti iade etsin" ifadesi ve diğer bazı âyetlerde zikredilen emanet kavramı, "bir kimseye koruması için bırakılan mal ve eşya" şeklindeki günlük dilde kastedilen dar anlamı yanında insanın sahip olduğu ve kendisine geçici olarak verilmiş bulunan ruhî, bedenî, malî imkânları da kapsamaktadır. Özellikle, "Biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, sorumluluğundan korktular; nihayet onu insan yükledi" (el-Ahzâb 33/72) meâlindeki âyet hakkında çeşitli yorumlar yapılmış ve buradaki emanetin "ruhî ve bedenî kabiliyetler, mârifetullah, dinî vecibeler, okuma yazma" gibi anlamlara geldiği ileri sürülmüştür. Taberî bu âyetteki emanetin Allah'ın kullarına gönder-